

ЃЎЗА ДЕФОЛИАЦИЯСИНИ СИФАТЛИ ЎТКАЗАЙЛИК

Маълумки, пахта ҳосилини териб олиш катта маблағ ва машақатли меҳнат талаб қиладиган жараёндир. Шунинг учун ҳам мамлакатимизда пахта теримини машина ва механизмлар ёрдамида амалга ошириш, қўл меҳнати нисбатан максимал даражада қисқартириш, мажбурий меҳнат ҳамда болалар меҳнатидан батамом воз кечишга давлат миқёсида эътибор қаратилмоқда.

Терим машиналарининг самарали ва сифатли ишлаши учун ғўза барглари яхши тўкилган, қўсақлар қийғос очилган бўлиши лозим. Ѓўзанинг маданий навлари бир йиллик экинлар бўлиб, ҳаётининг сўнгги босқичида ўз баргларини тўқади. Ўсимлик барглари кимёвий воситалар таъсирида белгиланган вақтда тўлиқ тўкилиши машина теримида йўл очади, ҳосил қисқа фурсатда йиғилиб олинади ва кейинги йил ҳосили учун амалга оширилиши лозим бўлган кузги-қишки дала ишларини илмий асосланган агротехник муддатларда сифатли бажариш учун имкон туғилади.

Дефолиациянинг ҳосияти шундаки, бу тадбир натижасида ўсимлик барглари тўкилади, қатор оралиғида ва ўсимлик туллари орасида ҳаво, намлик ва ҳарорат алмашинуви, шунингдек ёруғлик тушиши яхшиланади. Натижада пастки ярус қўсақларидаги пахта толасининг моғорлаши бартараф этилиб, қўсақларнинг очилиши тезлашади.

Маълумки, ўсимликларнинг ўсиши ва ривожланиши-ни бошқаришда нуклеин кислоталари, ферментлар, витаминлар каби фаол биологик бирикмалар билан бир қаторда ички гармонлар - эндоген гормонларнинг ҳам роли бекиёсдир.

Ўсимликларнинг ички гармонларини икки гуруҳга бўлиш мумкин. Уларнинг биринчиси ўсимлик аъзоларида кечадиган синтетик (синтез, ҳосил қилувчилик) жараёнларини рағбатлантиради. Ўсиш, ривожланиш, янги ҳужайра, тўқима, янги-янги вегетатив (ўсиш) ва генератив (кўпайиш) аъзоларни ҳосил бўлиш жараёнларини жадаллаштирувчи ёшариш гармонлари бўлиб, улар стимуляторлар деб аталадилар. Бу гуруҳ гармонларига ауксинлар, гиббереллинлар ва цитокининлар мансуб.

Иккинчи гуруҳ гармонлар ингибиторлар деб номланган бўлиб, уларга абсциз кислотаси ва этилен киради. Улар ўсимликларда кечадиган пишиб-етилиш, қариш жараёнларини рағбатлантиради.

Стимуляторлар ва ингибиторлар ўсимликларнинг турли аъзоларида таркиб ва миқдор жиҳатидан маълум мувозанатда бўлади. Бу мувозанатни бузилиши, албатта турли оқибатларга сабаб бўлади. Масалан, ферментли биокатализаторлар, глумин ва фульвокислоталарининг ҳосилалари, фосфатэтаноламин, аммонийли ўстирувчи моддалар, арахидон кислотаси каби биологик фаол бирикмалар таъсирида ўсимлик аъзоларидаги стимуляторлар миқдори ошади, ўсимликнинг ўсиш ва ривожланиш жараёнлари жадаллашади, авж олади. Аксинча, хлорхлинхлорид (ТУР, СССР), мепикват хлориди (Пикс, Со-же-ан) сингари бирикмалар, шунингдек дефолиантлар бу жараёнларни сезиларли даражада сусайтиради.

Дефолиантлар ўсимлик тўқималарига сингир, стимуля-

торлар синтезини сусайтиради, уларнинг миқдори ва фаоллигини камайтиради, айти бир пайтда ўсимлик аъзоларидаги ички этилен миқдорини оширади. Натижада пишиб-етилиш жараёнлари ўсиш ва ривожланиш жараёнларидан устун келади, ўз вазифасини бажариб бўлган баргларнинг тўкилиши тезлашади.

Турли-туман кимёвий гуруҳларга мансуб дефолиантларнинг бу жараёнларга таъсири, албатта бир хил бўлмайди. Улар стимуляторларнинг синтези ва фаоллигига салбий ва айти бир пайтда тўқималар ва ҳужайралардаги этилен ҳамда абсциз кислотаси миқдори ва фаоллигига ижобий таъсир кўрсатади. Бу жараёнларни аста-секин, табиий ҳолатга яқин, ўсимлик барглари қовжиратиб қуритмай, барг бандида ажратувчи қатламни ўз вақтида ва маромида шаклланишини таъминловчи дефолиантлар «юмшоқ» таъсир этувчи препаратлар ҳисобланади. Уларга «Дропп», «Дропп», «Ультра», «Авгурон», «Яничар», «Авгурон Экстра», «Джинстар» ва уларнинг кўплаб аналогларини киритиш мумкин. Уларнинг таъсирида ғўза барглари ҳўллигича, барг япроғининг четки қисмлари бирмунча қизаринқираган ҳолда тўкилади. Терим жараёнида пахта ифлосланмайди. Барг бандида ажратувчи қатлам тўла шаклланишига, яъни ўсимликларга «юмшоқ» таъсир этувчи дефолиантларнинг эритмалари пуркалгандан кейин 7-8 кун давомида барглардаги озиқ моддалар кўракларга оқиб ўтишда давом этади. Кўраклар бу дефолиантларнинг таъсиридан зарарланмайди – бешикаст, яшиллигича қолади, кўрак олди япроқчалари тўкилиб кетмайди, тола ва чигитининг пишиб-етилиш жараёни бир маромида давом этади. Шунинг учун ҳам «юмшоқ» таъсир этувчи дефолиантлар ва

уларнинг аналоглари таъсирида ғўзанинг ҳосилдорлиги ва маҳсулотнинг сифати пасаймайди.

Таркибиде этефон (2-хлорэтилфосфон кислотаси, яъни ХЭФК) мавжуд бўлган дефолиантлар («Финиш» ва унинг аналоглари) ҳамда стимуляторлар («Преп», «Фон», «Промот плюс» ва уларнинг таркибдошлари) таъсирида барг тўқималарида ХЭФКнинг парчаланishiдан ҳосил бўладиган этилен ҳисобига ички этилен миқдори ошади. Шунинг учун ҳам бу препаратлар таъсирида ҳосилнинг пишиб етилиши ва қўсақларнинг очилиши бошқа дефолиантлар таъсиридагига қараганда анча жадал кечади.

Фақат хлоратли дефолиантлар, айтиқса магний хлорати негизидеги препаратлар ғўза барглари тез, қовжиратиб қуритади, барглари яхши тўкилмайди, териби олинган пахтанинг ифлосланиш даражаси анча юқори бўлади. Ўсимликларга бу дефолиантларнинг эритмалари пуркалганидан бир неча соат ўтар-ўтмас баргларида озиқ моддаларнинг кўракларга оқиб ўтиши тўхтади. Қўсақ қобиғи ҳам қовжираб қурийдиган ва мажбуран очилади. Натижада ўсимликларнинг ҳосилдорлиги, пахта толасининг ва чигитининг сифат кўрсаткичлари анча пасаяди.

Шунинг учун ғўза дефолиациясини сифатли ва юқори самарали ўтказишда препаратларни тўғри танлашга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Дефолиантлар қишлоқ хўжалиги амалиётида нисбатан қисқа вақт ичида кенг қўламда ишлатиладиган кимёвий воситалардир. Улар етиштирилган пахта ҳосилини машиналар ёрдамида қисқа муддатларда йиғиб-териб олиш ва сарфланадиган меҳнат ва маблағни тежаш мақсадида ишлатилади.

Дефолиантлар пахтачиликда ўтган асрнинг қирқинчи йилларидан бошлаб ишлатила бошланган. Ҳозирги пайтда жаҳондаги барча пахта майдонининг учдан икки қисмидан кўпроғида ишлатилади. АҚШда ҳар йили сотиладиган ўсимликларнинг ўсиши ва ривожланишини бошқарувчи препаратларнинг 25 фоизини дефолиантлар ташкил этади. Мамлакатимизда уларнинг салмоғи ишлатиладиган ўсимликларни ҳимоя қилиш воситалари ҳажмини қарийб 13фоизини ташкил этади.

Дефолиантлар турли гуруҳ кимёвий моддалари орасидан танлаб олинган, синовдан ўтказилган ва ишлатиш учун тавсия этилган препаратлардир. Уларнинг баъзилари, масалан, магний ва натрий хлоратлари, фосфорорганик дефолиантлар, реглон, грамоксон каби препаратлар турли мамлакатларда 35-40 йил ва ундан ортиқроқ вақт давомида фойдаланилди.

Соғлиқни сақлаш муассасалари, табиатни муҳофаза қилиш идоралари ҳамда қишлоқ хўжалиги органлари томонидан қўйилаётган талаблар нуктаи назаридан баҳоланганда дефолиантлар рўйхати давр талабларига мос равишда мукамал эмас. Кўпчилик препаратлар иссиқ қонли ҳайвонлар учун заҳарли. Маргимушли дефолиантлар (эндотал, грамоксон), бутилтиофосфат негизидаги препаратлар (бутифос, фолекс) қанчалик самарали бўлмасин фойдаланиш учун батамом тақиқланган, реглон, диурон препаратларини ишлатиш доираси чекланган. Хлоратларнинг физикавий ва кимёвий хусусиятлари ҳам ишлаб чиқариш талабларига жавоб бермайди: натрий хлорати ёнувчан, портловчи модда, магний хлорати жуда намкаш – очиқ қолса ёки у сақланаётган идиш шикастланса: йиртилса, тешилса дефолиант намиқиб, фойдаланиш учун яроқсиз ҳолга келади. Шунинг учун ҳам кичик дозаларда ишлатиладиган, юқори самарали, ташиш, сақлаш ва ишлатиш учун қулай, заҳарсиз, тез парчаланадиган, атроф-муҳит учун безарар препаратларни яратиш учун тадқиқотлар давом этмоқда.

Ҳозирги пайтда Ўзбекистон пахтачилигида фойдаланиш учун рухсат этилган дефолиантлар қуйидаги препаратлар ва уларнинг аналогларидан (таркибдошларидан) иборат ассортиментда таркиб топган:

«Байер» фирмасининг (Германия) маҳсулотлари «Дропп» 50% намланувчан кукун, «Дропп Ультра» ва «Джинстар» дефолиантлари, «Август» ЁАЖ да (Россия) ишлаб чиқариладиган «Авгурон» ва «Авгурон Экстра» ҳамда «Щелково Агрохим» ОАЖ (Россия) томонидан рўйхатдан ўтказилган «Яничар» препаратлари ва бу дефолиантларнинг кўп сонли аналоглари, маҳаллий «Энто-Дефол», «Циклодефол» (иккаласи ҳам «Ифода Агро Кимё Ҳимоя» МЧЖ маҳсулоти) сингари самарали ва ўсимликка «юмшоқ» таъсир кўрсатувчи препаратлардир. Шунингдек «Финиш» («Байер», Германия), «Кабуки» («Нихон Нохиакү», Япония), «Ривет» («ФМС», АҚШ), «Реглон Супер» («Сингента», Швейцария) ва «Сардор», «Саховат», «Сихат», «Садаф», «Самара» сингари препаратлар ғўзага «ўртача» таъсир этувчи, ХМД нинг кристалли кукун ҳолидаги ҳамда суюқ формалари ўсимликларга «қаттиқ» таъсир кўрсатадиган дефолиантлар, тўғрироғи десикантлар (ўсимликни ялпи қуритувчи препаратлар) ҳисобланади.

Азиз пахтакорлар, ғўза дефолиациясини сифатли ва юқори самарали ўтказишда қуйидаги тавсияларга эътибор қаратинг:

Дефолиация учун ажратилган далаларни диққат билан кўздан кечиринг, дефолиация ўтказиш муддатларини аниқлаб, қатъий график тузинг. Кўсақларнинг камида 45-50%, «ўртача» ва «қаттиқ» таъсир этувчи препаратлардан фойдаланишда эса уларнинг 50-60% очилган бўлиши ғўзанинг ҳосилдорлиги, пахта толасининг ва чигитининг сифатига салбий таъсир кўрсатмайди.

Дефолиация учун ажратилган далалардаги ғўзаларнинг сифатли чеканка қилинганлигини, пайкалларнинг бегона ўтлардан тозаланганлигини, ўқариқларнинг кўмиб текисланганлигини, дефолиацияда фойдаланиладиган техник воситаларнинг ғўза қатор орасида бир текис ҳаракатлана олишини назардан қочирмаслик лозим. Чунки дефолиант эритмаларини ғўзага бир текис пуркалиши, агротехник тадбирнинг сифатли ўтказилиши худди шу жиҳатларга боғлиқ.

Дефолиация пайтидаги ҳавонинг ҳароратига ва ишлов бериладиган пахта даласидаги тупроқнинг намлигига эътибор қаратинг. Маълумки, дефолиантларнинг кўпчилиги ҳавонинг кеча-кундузлик ўртача ҳарорати 20°C ва ундан баланд бўлганда, тупроқнинг намлиги унинг чекланган нам сифатига нисбатан 65-68% бўлганда яхши самара беради. «Энтодефол», «Циклодефол Финиш», «Кабуки», «Ривет», «Реглон Супер» сингари дефолиантлар, «Сардор», «Саховат», «Сихат», «Садаф», «Самара» препаратлари, магний хлоратининг кристалл ҳолидаги ҳамда суюқ препаратив формалари ҳавонинг суткалик ўртача ҳарорати 17°C гача пасайганда ҳам маълум даражада самарадорлик кўрсата олади. Тупроқнинг намлиги паст даражада бўлган далаларда ғўзаларни енгил суғориш тавсия этилади.

Дефолиацияни эрталабки ва кечки салқинда, шамолнинг тезлиги секундига 5 м дан баланд бўлмаган маҳалда ўтказиш лозим. Чунки ҳавонинг ҳарорати баланд бўлганда пуркалган эритманинг таркибидаги сувнинг бир қисми буғланади, натижада эритма қуюқлашади ва ўсимликка «қаттиқ» таъсир кўрсатади. Шамолнинг тезлиги секундига 5 м дан баланд бўлса, шамол пуркалган эритмани четга олиб кетади ва бир текис сепилмаган дефолиант ҳеч қачон қутилганидек юқори самара бермайди.

Ќўзанинг биологик ҳолати, дефолиант таъсирига берилувчанлиги, дефолиация даврида ҳавонинг ҳарорати, тупроқнинг намлиги каби омилларни ҳисобга олган ҳолда ҳар бир дала учун дефолиант танлаш, унинг сарф миқдорини тўғри белгилаш лозим. Дефолиациянинг дастлабки муддатларида «Авгурон», «Дропп», «Дропп Ультра», «Авгурон Экстра», «Джинстар», «Яничар» сингари дефолиантлардан ва уларнинг аналогларидан кенг фойдаланиш, кейинчалик «Кабуки», «Ривет», «Саховат», «Садаф», «Сихат» каби препаратлардан, кўрақларнинг пишиб очилишини жадаллаштириш мақсадида «Финиш», «Сардор» препаратларидан, дефолиантларнинг «Фон», «Преп» сингари стимуляторлар билан аралашмаларидан, ҳаво ҳарорати бирмунча пасайган, «Реглон Супер», дефолиациянинг сўнгги муддатларида «Магний хлорати» препаратларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. «Авгурон» дефолиантидан гектарига 0,2-0,5 л, «Дропп» препаратидан гектарига 0,5-0,7 кг (ингичка толали навларда - 0,3-0,6 кг), «Дропп Ультра» ва унинг аналогларидан гектарига 0,4-0,8 л, «Авгурон Экстра», «Джинстар», «Яничар» препаратлари ва уларнинг аналогларидан гектарига 0,1-0,2 л, «Кабуки» дефолиантидан гектарига 0,15-0,2 л, «Ривет» препаратидан гектарига 0,1-0,125 л (ингичка толали навларда 0,08-0,1 л), «Финиш» дефолиантидан гектарига 2,5-3,0 л (ингичка толали навларда – 2,0-2,5 л), «Саховат» препаратидан гектарига 6,5-7,0 л, «Сихат» дефолиантидан гектарига 12,0-14,0 л, «Сардор»

препаратидан гектарига 7,0-8,0 л, “Реглон Супер” дефолиан-тидан гектарига 1,0-1,5 л (десикацияда - 2,5-3,0 л), “Магний хлорати” ва “Натрий хлорати” препаратлари ҳамда уларнинг аналогларидан гектарига 6,5-12,0 л (ингичка толали навларда – 14,0-18,0 кг, десикацияда – 25,0-35,0 кг) миқдорларида фойдаланиш тавсия этилади.

Ўза дефолиациясини пахта даласини машина теримига тайёрлашга қаратилган агротехник тадбир сифатидагина эмас, балки бу даврда янгидан ривожлана бошлаган ва пахта толасини шираланишига сабаб бўладиган бир қатор сўрувчи зараркунандалар (шира, оқ қанот, қандала кабилар) миқдорини камайтириб, пахта толасини шираланишини олдини олиш ва келгуси йилда пайдо бўлиши мумкин бўлган зараркунанда ҳашаротлар сонини камайтириш мақсадида ҳам амалга ошириш лозим. Бунда дефолиация ўтказилган майдонларда ўзаларни қайтадан барг чиқаришига асло йўл қўймаслик зарур. Бу мақсадда ўсимликка «юмшоқ» таъсир этадиган “Авгурон”, “Дроп”, “Дроп Ультра”, “Авгурон Экстра”, “Джинстар”, “Яничар” сингари дефолиантлар ва уларнинг аналоглари, “Финиш”, “Сардор” ва уларнинг агналоглари сингари кўсакларнинг очилишига ҳам яхши таъсир этадиган препаратларнинг эритмасига “Моспилан”, “Энтоспилан”, “Пилармос”, “Фьюри”, “Багира”, “Энтометин”, “Энтосоран”, “Энтолучо”, “Далатэ” ва “Далате плюс” сингари Ўзбекистон Давлат кимё комиссияси томонидан рўйхатга олинган самарали инсектицид ёки инсектоакарицидларнинг биридан унинг тавсия этилган меъёрининг ярми миқдорида аралаштирилган ҳолда ишлатиш тавсия этилади.

Дефолиация олдидан фойдаланиладиган пуркагичлар ва техник воситаларнинг ишга тайёрлигини назоратдан ўтказинг. Пуркагич аппаратлари бир хил качик тешикчали учликлар (наконечниклар), эритмани пуркаш учун зарур босимни таъминлай оладиган насос, яхши маҳкамланган, шикастланмаган резина найлар (шланглар), манометр ва шунга ўхшаш зарур жиҳозлар билан тўла таъминланган бўлиши лозим. Дефолиант эритмасини пуркагич учликларидан туман ҳосил қилган ҳолда пуркалиши агротехник тадбирнинг сифатли ўтказишда жуда муҳимдир.

Дефолиация жараёнида пуркагич аппаратларининг дефолиант иш эритмасини қандай миқдорларда сарфлашини ҳам эътибордан четда қолдирмаслик керак. Чунки иш эритмаси гектарлик сарфининг назорати дефолиант сарфининг аниқ ва тўғри бўлишини таъминлайди. Шунинг учун пукагичларни мунтазам назоратдан ўтказиб, унинг созлиги, иш жараёнида агрегат ҳаракатининг тезлиги ҳамда учликлардан пуркалаётган эритманинг босими, иш эритмасининг гектарлик сарфини тўғри таъминланаётганлигини текшириб туриш лозим. Ўсимликларнинг бўй-баста, барглариининг миқдори, дефолиация ўтказилаётган пайтдаги ҳавонинг ҳарорати каби омилларни ҳисобга олган ҳолда иш эритмасининг сарфи дефолиант эритмалари трактор осма пуркагичлари ёрдамида сепилганида гектарига 200-300 л, қишлоқ хўжалик авиацияси самолётлари ва вертолётлар ёрдамида пуркаганида гектарига 75-150 л, дронлар ва шунга ўхшаш мосламалар ёрдамида ишлов берилганда гектарига 25-50 л миқдорларида белгилаш тавсия этилади.

Дефолиация жараёнида алоҳида диққат ва эътибор талаб қиладиган масала – бу атроф-муҳит объектларини дефолиант қолдиқлари билан ифлосланишини олдини олиш ҳамда ушбу тадбирни инсон саломатлиги учун безарар ўтказилишини таъминлашдир.

2020 йилги ўза дефолиацияси мавсумида пандемия

шароитида карантин қоидаларига қатъий амал қилиш билан қаторда техника хавфсизлиги, жамоа ва шахсий эҳтиёт чоралари ҳамда дефолиантлар билан ишлашда риоя қилиниши лозим бўлган қуйидаги тартиб ва қоидаларга қатъий амал қилишни тавсия этамиз:

Дефолиантларни уларнинг иш эритмалари тайёрланадиган жойларга келтириш, иш эритмалари тайёрлаш, эритмаларни пуркагич идишларига қуйиш ва ўсимликларга пуркаш Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан жорий этилган тартиб ва қоидалар асосида амалга оширилиши шарт.

Фақат махсус тайёргарликдан ўтган кишилар ўза дефолиацияси билан боғлиқ ишларга жалб этилиши мумкин. Бундай ишларга балоғат ёшига етмаганлар, ҳомиладор ва эмизикли аёллар, касалманд кишиларнинг иштирок этиши қатъиян ман этилади.

Дефолиацияда қатнашувчи кишилар махсус коржомо, сув ўтказмайдиган оёқ кийимлари, қўлқоплар, кўзойнак, респиратор каби шахсий ҳимоя воситалари билан таъминланиши шарт.

Иш давомида ичиш, чекиш ва овқатланиш мумкин эмас. Тушлик олдидан иш кийимларини ечиб, яхшилаб совунлаб ювиниш, кун охирида эса пуркагич идишларини чайиб тозалаш, ўтказгич шлангалари ва учликларини ювиш, иш кийимларини (коржомалар, резина қўлқоплар, кўзойнак, бош ва оёқ кийимларини) ечиб тозалаш, қуришиладиган жойларга осиб ёки тахлаб қўйиш, душ остида яхшилаб ювиниш, тоза кийим кийиб овқатланиш ва дам олиш лозим.

Очiq сув ҳавзалари яқинида дефолиант эритмаларини тайёрлаш, ишлатиш, ифлосланган жиҳозларни сув ҳавзаларида ювиш ёки оқава сувларини уларга тўкиш қатъиян ман этилади.

Иш давомида препаратларнинг тўкилиши, сочилиб кетиши каби ҳолларга йўл қўймаслик зарур. Агар эҳтиётсизлик туфайли препарат тўкилса ёки сочилиб кетса, зудлик билан унинг устига бирор абсорбент (шимиб олувчи ёки ёпиштириб зарарсизлантирувчи) ёхуд ёғоч кипиги ёки қум сепиб қориштирилади ва қоришма чуқур кўмиб ташланади.

Кўпчилик дефолиантлар кўзнинг шиллиқ қаватини, нафас йўллариини ҳатто терини яллиғлаш хусусиятига эга. Шунинг учун уларни тананинг бирор қисмига, ҳатто кийимларга тўкилиши, сачраши, тегиб кетишига йўл қўймаслик лозим. Акс ҳолда препарат теккан жой яхшилаб тозаланиши ва зарур эҳтиёт чоралари кўрилиши керак.

Ўза дефолиациясини, албатта шифокор назорати остида ўтказиш лозим. Иш давомида заҳарланиш ҳоллари содир бўлса, жабрланувчини зудлик билан дефолиант эритмаси тайёрланаётган жойдан ёхуд дефолиация қилинаётган даладан четга олиб чиқиш, иш кийимларини ечиш, дастлабки ёрдам кўрсатиш, малакали муолажа қилиниши учун яқин жойдаги тиббий муассасага олиб бориш зарур.

Дефолиантлардан бўшаган идишларни шу заҳотиёқ зарарлантириш чораларини кўриш, яроқсиз ҳолга келтириб кўмиб ташлаш зарур. Ортиб қолган иш эритмаларини, пуркагич ва жиҳозлар ювилган оқова сувларни махсус ўраларга тўкиб, кўмиб ташлаш, ювиб тозаланган пуркагич ва жиҳозларни қуришиб, келгуси мавсум учун тахт қилиб қўйиш, ортиб қолган препаратларни қулфланадиган, шамоллатиладиган махсус омборларда эҳтиёт қилиб сақлаш лозим.

Р.ОЧИЛОВ,
“Давлат кимё комиссияси Ишчи
Органи” ДУК директори,
А.ТЎРАЕВ,
ДУК бўлим бошлиғи.